

Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıklarının Akademik Erteleme ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Abdullah GÜNEŞ¹

Fidan Korkut OWEN²

• **Geliş Tarihi:** 17.03.2020 • **Kabul Tarihi:** 01.07.2020 • **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 08.10.2020

Öz

Bu çalışmada Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alanlara, alanları seçme nedenlerine ve akademik erteleme düzeylerine göre mesleki kararsızlıklarının değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırmanın verileri üç Anadolu lisesinde eğitim gören 372 öğrenciden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Mesleki Karar Envanteri (MKE), Akademik Erteleme Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veriler normal dağılmadığı için analizler Kruskal- Wallis H ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı aracılığıyla yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri alanlara göre MKE'den aldıkları toplam ve ölçeğin beş alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin alan seçme nedenlerine göre MKE'den aldıkları toplam puanlar arasında, akademik erteleme düzeylerine göre ise MKE'nin içsel ve dışsal çatışma alt boyutları dışındaki boyutlardan aldıkları puanlar ve toplam puan arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Araştırmada öğrencilerin MKE'nin dışsal çatışma alt boyutu haricindeki alt boyut puanları ve toplam puan ile akademik erteleme arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgular, mesleki rehberlik çerçevesinde tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: mesleki kararsızlık, akademik erteleme, lise öğrencileri

Atıf:

Güneş, A. ve Korkut-Owen, F. (2021). Anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının akademik erteleme ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 498-528. doi:10.9779/pauefd.705018

¹ Doktora Öğrencisi, Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: pdrahmedullahgunes@gmail.com (orcid.org/0000-0003-1960-4587)

² Prof.Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: fidan.korkut@es.bau.edu.tr (orcid.org/0000-0003-0144-1521)

Giriş

Bireylerin hayat standardını belirleyen önemli unsurlardan birisi yapmış oldukları meslektir. Özellikle günümüzde yapılan meslek, ekonomik refahın ve toplum içindeki statünün belirlenmesinde önemli bir aracı rolü üstlenmektedir. Bu da meslek seçim aşamasını daha kritik hale getirmektedir. Meslek seçimi, zorlayıcı kararların verildiği, belirsizlikler içeren, hayatımız boyunca süren dinamik bir süreçtir (Amir, Gati ve Kleinman, 2008). Çağımızda meslek seçimi, gitgide zorlaşmakta ve karmaşıklaşmaktadır (Gati, Krausz ve Osipow, 1996; Kuzgun, 2000). Bu yönüyle bireyin hayat boyu hem kendi beklentilerini hem de başkalarının beklentilerini karşılayacak mesleki hedefler oluşturması ve bu hedeflere ulaşması meslek seçim sürecini çok daha dinamik bir süreç haline getirmektedir (Di Fabio, Palazzeschi, Asulin-Peretz ve Gati, 2013).

Liseden mezun olduktan sonra ne yapılacağı konusunda, özellikle üniversite eğitimini gerektiren mesleklerin seçimi konusunda kararlar vermek lise dönemindeki öğrenciler için oldukça önemlidir. Bu dönemdeki öğrenciler ilgi ve yetenekleri gibi bazı kişisel niteliklerini, mesleklerin özelliklerini, çağın gereklerini ve ülke şartlarını dikkate alarak, seçecekleri meslek hakkında karar vermek zorundadır. Meslek seçim aşamasındaki öğrenciler için okullardaki mesleki rehberlik faaliyetleri, mesleki karar verme becerilerini geliştirme yönünde katkı sağlaması açısından son derece önemlidir. Öğrencilerin bu becerilerinin geliştirilmesi, doğru meslekleri seçmeleri, başarılı nesiller oluşturulması açısından oldukça önemlidir (Çakır, 2003). Lise öğrenimi sırasında ilgi ve yeteneklerinin farkında olmayan, meslekler ve çalışma koşulları hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilerin, meslekler hakkında karar vermeleri son derece zor olmaktadır. Bazı öğrencilerin, meslek seçiminde güçlükler yaşamaları ve hangi mesleği yapacaklarına karar veremeyip mesleki kararsızlık yaşamaları da son derece olağandır.

Çok boyutlu olan mesleki kararsızlık kavramı, içinde birçok faktörü barındırmaktadır. Kendini tanımama, mesleki bilgi eksikliği, yakın çevre baskısı, işlevsel/akılcı olmayan düşünceler mesleki kararsızlığı etkileyen faktörlerden bazılarıdır (Çakır, 2004; Gordon, 2007). Ülkemizde ailesinin sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan bireylerin, ekonomik koşulları dikkate alarak meslek seçme zorunluluğu hissetmeleri (Yıldırım, 2015), meslek seçimi sürecinde, kendi istekleri yerine çevresindekilerin tavsiyeleri fazlasıyla dikkate almaları (Çınar, 2011) onları mesleki kararsızlığa sürükleyebilmektedir. Araştırmacılar bu çok boyutlu yapıyı dikkate alarak mesleki

kararsızlık ile bazı psikolojik değişkenlerin ilişkilerini araştırmışlardır. İşlevsel olmayan düşünceler (Hamamcı ve Esen Çoban, 2007; Kleiman, Gati, Petterson, Sampson, Reardon ve Lenz 2004; Peterson, Sampson, Saunders ve Reardon 2000), algılanan sosyal destek (Öztemel, 2013; Yıldırım, 2015), benlik algısı (Çınar, 2011), öz yeterlilik (Crana ve Turdab, 2015; Germeijs ve Verschueren, 2006), problem çözme becerileri (Yaman, 2014), fonksiyonel olmayan mesleki düşünceler (Peterson, Sampson, Saunders ve Reardon 2000), mesleki kararsızlıkla ilişkili olarak araştırılan kavramlardan bazılarıdır. Mesleki kararsızlıkla ilgili olabilecek bir diğer kavram erteleme davranışıdır.

Yapılan çalışmalar kararsızlık gösteren bireylerin savunucu ve kaçınmacı yaklaşımlar göstererek erteleme davranışı gösterdikleri belirtilmektedir (Deveci, 2011; Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Kararsızlık ve ertelemenin birlikte ele alındığı araştırmalarda, bu iki kavramın birbiriyle güçlü bir ilişkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Bańka ve Hauziński, 2015; Lauderdale, 2017; Lauderdale, Martin ve Moore 2019).

Birçok birey, kendilerinden beklenen sorumlulukları yerine getiremediği zamanlarda gerginlik yaşayabilmekte ve bu rahatsız edici histen kurtulmak için ise erteleme davranışı gösterebilmektedir. Steel'e (2007) göre erteleme, genellikle bireyin kendi yararına olmayacağı bilmesine rağmen yaptığı planlı bir geciktirme eylemidir. Milgram (1991), bireylerin hayatın birçok alanında erteleme davranışı gösterdiklerini ve bunun da karar vermelerini etkilediğini belirtmiştir. Bireyin, çevresiyle baş edememesine neden olan ve yetersizlik duygusu yaşatan erteleme davranışı, bireyin hayatının birçok alanında kararsızlık yaşamasına neden olmaktadır (Milgram, Tal ve Levision, 1998).

Literatürde ertelemenin kronik ve durumsal erteleme olarak sınıflandırıldığı göze çarpmaktadır (Ferrari, O'Callaghan ve Newbegin, 2005). Kronik erteleme bireyin bir göreve başlamayı geciktirmesi, görevi tamamlamakta zorluk yaşaması ve bu durumu alışkanlık haline getirmesiyle ilgilidir (Diaz-Morales, Cohen ve Ferrari, 2008; Ferrari, Johnson ve McCown, 1995). Durumsal erteleme ise farklı olarak bireyin yaşamın belirli anlarında göreve başlamayı geciktirmesi, görevi tamamlamakta zorluk yaşaması ve bu durumu alışkanlık haline getirmesini tanımlamaktadır (Ferrari, O'Callaghan ve Newbegin, 2005). Bu açıdan bakıldığında eğitim ortamlarında yapılan erteleme, durumsal erteleme sınıflaması içinde yer alan akademik erteledir. Akademik erteleme, okulla ilgili ev ödevlerini yapmak, projeleri yetiştirmek, sınavlara hazırlık gibi görevleri çeşitli düzeylerde geciktirme eğilimi gösterme ve sonucunda kaygının eşlik etmesi olarak tanımlanmaktadır (Day, Mensink ve O'Sullivan, 2000; Rothblum, Solomon ve Murakami 1986). Akademik erteleme

sorunlara yol açması nedeniyle, akademik erteleme davranışı araştırmacıların sıklıkla araştırma konusu olarak çalışmalarında yer verdiği bir erteleme türüdür. (Milgram, Gehrman ve Keinan, 1992).

Literatürdeki araştırmalar, akademik ertelemenin, akademik stres düzeyinin yüksekliği (Sharma ve Kaur, 2011; Tice ve Baumeister,1997), akademik yaşam doyumunun azlığı (Balkıs, 2013); akademik başarının düşüklüğü (Dietz, Hofer ve Fries, 2007; Fritzsche, Young ve Hickson, 2003; Sweitzer, 1999; Wang ve Englander, 2010); etkili olmayan öğrenme stratejilerinin izlenmesi (Chissom ve Iran Nejad, 1992); depresyon ve kaygı düzeylerinin yüksekliği (Saddler ve Sacks, 1993; Senecal, Koestner ve Vallerand, 1995; Soloman ve Rothblum, 1984), motivasyon eksikliği (Brownlow ve Reasinger 2000; Franziska, Manfred ve Stefan, 2007, Lee, 2005), zaman yönetiminde zorlanma (McCown, Petzel ve Rupert, 1987) gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Akademik erteleme davranışı, kararsızlık faktörünü içinde barındıran bir kavramdır (Düşmez, 2013). Araştırma sonuçları, bireylerin yaşadıkları karar verme zorluğunun, akademik ertelemeye neden olduğunu göstermektedir (Eerde, 2003; Uzun Özer 2009). Ayrıca akademik erteleme davranışı gösteren bireylerin de karar vermeyi erteledikleri göze çarpmaktadır (Bańka ve Hauziński, 2015; Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Ferrari, Crum ve Pardo, 2018). Karar verme stilleri ile erteleme davranışı arasında bağ olduğunu (Balkıs, 2007; Uğurlu, 2013) gösteren araştırma sonuçlarının yanısıra karar veremememin akademik ertelemenin en güçlü yordayıcılarından biri olduğunu saptayan (Afzal ve Jami, 2018) araştırma sonuçları bulunmaktadır. Dolayısıyla alanyazında akademik erteleme ile karar verme süreçlerinin ilişkisine yönelik yayınlara rastlanmaktadır. Öte yandan akademik ertelemenin araştırmanın bağımlı değişkeni olan mesleki kararsızlıkla ilişkisine yönelik araştırmaya rastlanamamıştır. Alanyazında daha çok mesleki kararsızlığın alt boyutlarına karşılık gelecek türden sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Örneğin, mesleki kararsızlığın içsel çatışmalar alt boyutuna etki eden faktörlerden olan, kaygı durumu ile ilgili alanyazında lise öğrencileriyle yürütülen bazı araştırmalarda durumluk kaygının akademik ertelemeyi anlamlı düzeyde yordamadığı ortaya koyulmuştur (Aydoğan, 2008; Kandemir, 2012). Bunun yanında mesleki kararsızlığın dışsal çatışmalar alt boyutuna etki eden faktörlerden olan ebeveyn tutumunda otoriter tutum ile akademik erteleme arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (Toprakyaran 2016; Yatgın 2014). Balkıs, Duru ve Buluş, (2013) tarafından yapılan çalışmada akılcı olmayan inançlar ile akademik erteleme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda akademik erteleme

davranışının, öğrencilerde zorlanma hissine, stres ve endişeye neden olabileceği; bu etkilerin mesleki karar aşamasındaki öğrencilere olumsuz etkisinin olabileceği ve mesleki kararsızlık düzeyleri üzerinde fark yaratabileceği düşünülmektedir. Farklı düzeylerde yaşanan akademik ertelemenin mesleki kararsızlık üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığı sorusuna bulunacak cevabın meslek seçimi ve kariyer planlama konusunda kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgilenen profesyonellere ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer verilen diğer değişkenlerle ilgili alan yazındaki çalışmalara bakıldığında, lise düzeyindeki öğrenciler arasında mesleki kararsızlık konusunda cinsiyetler arasında fark olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Aydemir, 2017; Gati, Krausz ve Osipow 1996; Gati ve Saka 2001). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla karar verme gücünü yaşadıklarını belirten çalışmaların (Gati, Krausz ve Osipow, 1996; Gati ve Saka, 2001) yanı sıra aksi bulguları olan çalışmalar da bulunmaktadır (Aydemir, 2017). Watson, Creed ve Patton (2003) ise Avustralya ve Güney Afrika'daki kız ve erkek öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kariyer kararsızlığı yaşamalarının farklılaştığı bulgusunu elde etmişlerdir. Başarı kriterine uygun olarak öğrenci kabul eden, Anadolu liselerindeki kız ve erkek öğrencilerin, mesleki kararsızlık konusunda farklılık yaşayıp yaşamadıklarının ortaya koyulmasının kariyer psikolojik danışmanlarının ve eğitimcilerin meslek seçimi ile ilgili yapacakları, tüm eğitim ve seminer faaliyetlerini cinsiyetler açısından da değerlendirebilmelerine ve eğitimlerini bu açıdan farklılaştırmalarına olanak tanıyacağı düşünülmektedir.

Mesleki kararsızlık ile ilgili olabileceği düşünülen diğer bir değişken lisede öğrenim görülen alanlardır. Türkiye'de Anadolu Lisesi öğrencileri 11. sınıftan itibaren sayısal, sözel, eşit ağırlıklı ve dil olmak üzere dört farklı alanda öğrenim görmektedirler. Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın öğrenim görülen alanlara göre farklılaştığı, sözel alanlardaki öğrencilerin en çok, yabancı dil alanındaki öğrencilerin ise en az mesleki kararsızlık yaşadıkları tespit edilmiştir (Yıldırım, 2015). Alan yazında, alan değişkeniyle yapılan çalışmaların azlığı ile öğrenim görülen alana göre mesleki kararsızlığın değişip değişmediği sorusu bu araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken, lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri alan tercihinin nasıl yapıldığıdır. Öğrenim görülen alanı tercih etme sürecinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin farkında olarak sözel, sayısal, eşit ağırlıklı ve yabancı dil alanlarına yöneldikleri, bazen de çeşitli nedenlerle, ilgilerini gözardı ederek bu alanlara yöneldiklerine dair alanyazında ortaya koyulan sonuçlar mevcuttur (Berdan, 2008; Beyhan, 2010; Öksüz

2001). Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı belli bir alana duyulan ilginin kariyer kararı vermedeki önemli etmenlerden biri olduğunu belirtilmektedirler (Brown ve Lent, 1996; Lent, Brown ve Hackett, 1994). Mesleki ilgiler bireylerin çeşitli mesleğe uygun etkinliklere karşı hoşlanıp, hoşlanmama veya kayıtsız kalması ile ilgili örüntüler şeklinde ele alınmaktadır (Özyürek, 2011). Horstman, (2017) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmanın sonunda kariyer ilgilerinin kariyer kararı vermedeki en önemli etmen olduğunu saptamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda meslek seçim sürecinin ilk aşamalarından olan öğrenim görülecek alanın tercihi bir değişken olarak, bireyin mesleki ilgisine uygun olarak yapıp yapmadığının ortaya koyulmasının, mesleki kararsızlığın anlaşılması yönünde fark yaratabileceği düşünülmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana, o alanı tercih nedenine ve akademik erteleme davranışlarının düzeyine göre mesleki kararsızlıklarının değişip değişmediğini araştırmaktır. Araştırmanın diğer amacı ise akademik erteleme ile mesleki kararsızlık arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmektir.

Yöntem

Bu araştırma ilişkisel tarama türünde niceliksel bir çalışmadır. Aşağıda evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve analizlerle ilgili bilgiler sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın ulaşılabilen evreni (Gay, Mills ve Airasian, 2010) İstanbul Avrupa yakasındaki bir ilçenin, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde bulunan toplam yedi Anadolu lisesindeki toplam 7926 öğrencidir. Çalışmanın örneklemini, bu liseler arasından elverişli örnekleme yöntemiyle seçilen, üç Anadolu lisesinde öğrenim gören 215'i (%42) kız, 157'si (%58) erkek olmak üzere toplam 372 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. **Belirlenen okullarda veri toplama çalışmalarına başlamadan önce 2018 yılının aralık ayında okulların yöneticileriyle görüşülerek kurum izinleri alınmış ve hangi sınıflarda hangi tarihlerde uygulama yapılacağı belirlenmiştir.** Veri toplama işlemi gerekli açıklamalar yapılarak gönüllü olan öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. ÖSYM'nin yaptığı 2019 YKS istatistiklerinde, halen üniversitelerde öğrenim görmekte olup sınava başvuran öğrencilerin, tüm sınava giren öğrenciler arasındaki oranı %14.7' dir. Bu azımsanamayacak orandaki öğrencilerin tamamının mesleki kararsızlık nedeniyle tekrar sınava girdiği söylenemez. Fakat YÖK'ün 2018 yılında yaptığı tercih araştırmasında öğrencilerin

üniversite ve bölüm tercihlerindeki en belirleyici faktörün %25.86 ile istihdam imkanları olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan öğrencilerin yükseköğrenim tercihlerini mesleki açıdan ele aldıkları ve gerekli gördüklerinde bu kariyer kararlarını yeniden gözden geçirmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla üniversite tercihi yapmaya en yakın grup olması nedeniyle 12. sınıf öğrencileri araştırma örneklemini olarak seçilmiştir. Ulaşılan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 372 lise son sınıf öğrencisinin, alanları (Sayısal-Eşit Ağırlıklı-Dil) dikkate alınarak rastgele seçilmiştir. Araştırma örneklemini içinde sözel alandan öğrenci olmayışının ve dil alanındaki öğrenci sayısının az oluşunun nedeni, örneklemini oluşturan öğrencilerinin TEOG sınavında başarı göstermiş sayısal alana yatkın öğrenciler olmasıdır. Sayısal alandan ders seçen öğrenci sayısı 162 (%43), eşit ağırlıklı alandan ders seçen öğrenci sayısı 171 (%46) ve dil alanından tercih ders seçen öğrenci sayısı ise 39 (%11) dir. Katılımcıların 333 (%89) gibi büyük kısmının alanlarını kendileri ilgilerine ve planlarına uygun olduğu için seçtikleri görülmektedir. Ailelerinin ve öğretmenlerinin yönlendirmesi veya arkadaşlarının etkisiyle içinde buldukları alanları tercih edenleri sayısı ise 39 (%11)'dir.

Çalışmada Kullanılan Ölçme Araçları

Bu çalışmada iki ölçek ile kişisel bilgi formu aracılığı ile veri toplanmıştır. Her iki ölçek için de önce geliştirenlerden gerekli izin alınmıştır.

Mesleki Karar Envanteri (MKE)

Çakır (2003) tarafından lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerini ölçmek için geliştirilen ölçek beşli Likert tipine göre hazırlanmış 30 maddeden oluşmaktadır. MKE'ye uygulanan temel bileşenler analizi ile Varimax Dik Döndürme tekniği ile yapılan yapı geçerliliği sonucunda oluşturulan beş boyutun adları ve öz değerleri şu şekildedir. İç çatışmalar (İÇ) (3,24), kendini yeterince tanımama (KYT) (2,63), meslek alan bilgisi eksikliği(MABE) (2,54), meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar (MSİAOİ) (1,90), dışsal çatışmalar (DÇ) (1,83). Ölçekteki beş faktör, toplam varyansın % 40'ını açıklamaktadır (Çakır, 2003). Çakır (2003) ölçeğin iç tutarlık düzeyi için Cronbach Alfa Katsayısını 0,85 olarak bulmuştur. Test tekrar test yöntemiyle 45 öğrenciye beş hafta sonra tekrar uyguladığı ölçekten elde ettiği korelasyon katsayısı ise 0,83'tür. Ölçekten alınan yüksek puan mesleki kararsızlığı, düşük puan mesleki kararlılığı göstermektedir. Ölçeğin bu çalışma için yeniden hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0,92'dir. Mesleki karar envanterinin bazı maddelerine örnekler aşağıda verilmiştir.

‘Kişiliğime en uygun olan mesleğin ne olduğunu bilmiyorum.’, ‘Alan ve meslek seçimi konusunda yeterli bilgim yok.’, ‘İlgilendiğim mesleklerin gerektirdiği eğitimler konusunda bilgim yeterli değil.’, ‘Hakkında bilgi sahibi olduğum çok az meslek var.’, ‘Hayatımdaki önemli insanların görüşleri, alan ve meslek seçmem konusunda kafamı karıştırıyor.’

Akademik Erteleme Ölçeği (AEÖ)

Çakıcı (2003) tarafından lise öğrencilerinin akademik erteleme düzeylerini ölçmek için beşli Likert tipine göre hazırlanmış olan ölçek 19 maddeden oluşmaktadır. Temel bileşenler analizi ile Varimax Dik Döndürme tekniği akademik erteleme ifadesi içeren 19 maddeden oluşan iki faktörlü bir akademik erteleme ölçeği elde edilmiştir. Bu faktörlerden ilki “erteleme”, ikincisi ise “düzenli ders çalışma alışkanlığı” olarak adlandırılmıştır. Bu iki faktöre ilişkin öz değerler erteleme faktörü için (7,96) ve düzenli ders çalışma alışkanlığı için (1,36) dir. Ölçeğin birinci faktörünün döndürme öncesi açıkladığı varyansın % 37 iken döndürmeler sonrası açıkladığı varyansın da % 42 olması ölçeğin tek boyutlu olarak da kullanılabilmesine işaret etmektedir. Bu nedenle Çakıcı (2003) AEÖ’nün tek boyutlu olarak da kullanılabilmesini belirtmektedir. Bu çalışmada bu açıklamaya dayanarak ölçek tek boyutlu olarak kullanılmıştır. Ölçek maddelerinin yedi tanesi olumlu ifadelerden oluştuğu için tersine puanlanmaktadır. AEÖ’nün toplamı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92; 17 gün arayla yapılan test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .89 olarak bulunmuştur. Ölçekten 19-95 arası puan alınmaktadır ve alınan yüksek puan, öğrencilerin yüksek düzeyde akademik erteleme davranışı sergilediklerini göstermektedir (Çakıcı, 2003).

Cozby (2009), bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri araştırırken araştırmacıların bağımsız değişkenin farklı düzeylerinin olmasını isteyebileceklerinden söz etmektedir. Bu çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınan akademik erteleme davranışı için öğrenciler arasında düşük, orta ve yüksek derecede erteleme davranışı gösterenler olarak gruplar oluşturabilmek amacıyla ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır. Bu yolun farklı çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir (Örn., Esen ve Çelikkaleli, 2008; Namlu, 2004).

Öğrencilerin akademik ertelemeden aldıkları puanlar ortalamaları (55) ve standart sapmaları (14) dikkate alınarak üç gruba ayrılmıştır. Buna göre ölçekten ortalamanın bir standart sapma alt ve üstüne denk gelen 41 ile 69 alan öğrencilerin akademik ertelemesi orta; 40 ve altı puan alan öğrencilerin akademik ertelemesi düşük ve 70 ve üstü puan alan öğrencilerin akademik ertelemesi ise yüksek olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için yeniden hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0,89’dir. Akademik erteleme ölçeğinin bazı maddelerinden

örnekler aşağıda verilmiştir. ‘Ne zaman dersin başına otursam aklıma yapmam gereken başka işler gelir.’ , ‘Ders çalışırken bir şey yapmak, birisiyle konuşmak, çay ya da kahve içmek vb. için sık sık ara veririm.’ , ‘Ödevlerimi/projelerimi zamanında teslim ederim’, ‘Ödevlerimi/projelerimi yapmayı önemsiz gerekçelerle son güne bırakırım.’

Kişisel bilgi formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formu, öğrencilerin cinsiyetlerinin, öğrenim gördükleri alanların ve bu alanı seçme nedenlerinin değerlendirildiği üç sorudan oluşmaktadır.

İşlem

Bu araştırma için farklı Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin alanları dikkate alınarak, okul müdürlüğünün uygun gördüğü ders saatlerinde kişisel bilgi formu ve iki ölçek kullanılarak ulaşılmıştır. Okul yöneticileri ve öğrencileri araştırmanın amacı konusunda bilgilendirilmiş ve gönüllülük esası belirtilerek öğrencilerin katılımları sağlanmıştır. **Veriler 2018- 2019 eğitim öğretim yılının aralık ayında toplanmıştır.**

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 18 kullanılmış, her analiz için, verilerin normalliği Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi ile verilerin homojenliği Levene testi ile sınanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, verilerin varyansları homojen olsa da normal dağılım şartını sağlamadığı görüldüğü için. parametrik olmayan analizler kullanılmıştır. Bu amaçla, cinsiyet (kız-erkek) ve alanı tercih nedeni (İlgim- diğer nedenlerle) değişkenlerindeki iki grubun karşılaştırılmasında bağımsız gruplar için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grubu olan alan (sayısal, eşit ağırlıklı ve dil) ve akademik erteleme düzeyleri (yüksek-orta-düşük) değişkenlerinde karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Farkın anlamlı çıktığı durumlarda farkın kaynağını anlamak için gruplar ikili olarak Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca mesleki kararsızlık ve akademik erteleme arasındaki korelasyon için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular araştırma problemlerinin sırasına göre sunulmuştur. Tablo 1’de lise son sınıf öğrencilerin cinsiyetlerine göre Mesleki Karar Envanterinden aldıkları toplam ve alt ölçek puanlarına uygulanan Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mesleki Karar Envanterinden Aldıkları Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının U Testi Sonuçları

Ölçekler		<i>N</i>	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>U</i>	<i>p</i>
Toplam Puan	Erkek	157	185,78	29168,00	16765,50	,913
	Kız	215	187,02	40210,00		
İÇ	Erkek	157	189,46	29745,50	16412,50	,650
	Kız	215	184,34	39632,50		
KYT	Erkek	157	179,19	28133,00	15730,00	,262
	Kız	215	191,84	41245,00		
MAEK	Erkek	157	189,23	29709,50	16448,50	,675
	Kız	215	184,50	39668,50		
MSİAOİ	Erkek	157	193,90	30443,00	15715,50	,252
	Kız	215	181,09	38935,00		
DÇ	Erkek	157	188,74	29631,50	16526,50	,724
	Kız	215	184,87	39746,50		

İÇ: içsel çatışmalar; KYT: kendini yeterince tanımama; MAEK: Meslek ve alan bilgisi eksikliği, MSİAOİ: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, DÇ: Dışsal Çatışmalar

Tablo 1’ de görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerin cinsiyetlerine göre MKE’den aldıkları toplam ve beş alt boyut puanlarına uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre anlamlı farklar elde edilmemiştir. Analizlere göre öğrencilerin cinsiyetlerine göre MKE’den aldıkları toplam puan ($U= 16765,00, p = >0.05$) ile içsel çatışma ($U = 16412.50, p = >0.05$), kendini yeterince tanımama ($U=15730,00, p = >0.05$), meslek ve alan bilgisi eksikliği ($U = 16448,50, p = >0.05$), meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ($U = 15715,50, p = >0.05$) ve dışsal çatışma ($U = 15730,00, p = >0.05$), alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgulara göre cinsiyetler arasında mesleki kararsızlık konusunda fark bulunmamaktadır. Tablo 2’de lise son sınıf öğrencilerin eğitim alanlarına göre Mesleki Karar Envanterinden aldıkları toplam ve alt ölçek puanlarına uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Alanlarına Göre Mesleki Karar Envanterinden Aldıkları Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Alan	N	Sıra ortalaması	sd	Ki kare	p
Toplam Puan	A.Sayısal	162	192,62	2	1,44	,486
	B.Eşit	171	179,24			
	C.Dil	39	192,88			
İÇ	A.Sayısal	162	196,96	2	3,40	,446
	B.Eşit	171	175,49			
	C.Dil	39	191,29			
KYT	A.Sayısal	162	195,54	2	2,80	,246
	B.Eşit	171	176,41			
	C.Dil	39	193,17			
MAEK	A.Sayısal	162	191,62	2	,745	,689
	B.Eşit	171	181,47			
	C.Dil	39	187,28			
MSİAOİ	A.Sayısal	162	178,97	2	3,57	,168
	B.Eşit	171	187,17			
	C.Dil	39	214,83			
DÇ	A.Sayısal	162	179,27	2	1,52	,466
	B.Eşit	171	190,76			
	C.Dil	39	197,83			

İÇ: içsel çatışmalar; KYT: kendini yeterince tanımama; MABE: Meslek ve alan bilgisi eksikliği, MSİAOİ: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, DÇ: Dışsal Çatışmalar

Tablo2' de görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerinin öğrenim gördüğü alanlara göre MKE'den aldıkları toplam ve alt boyut puanlarına uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre anlamlı farklar elde edilmemiştir. Katılımcıların MKE'den aldıkları toplam puanlar, seçtikleri alana bağlı olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir ($\chi^2(2) = 1.44; p > .05$). Ayrıca öğrencilerin içsel çatışma ($\chi^2(2) = 3.40; p > .05$); kendini yeterince tanımama ($\chi^2(2) = 2.80; p > .05$); meslek ve alan bilgisi eksikliği ($\chi^2(2) = .745, p > .05$); meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ($\chi^2(2) = 3.57, p > .05$) ve dışsal çatışmalar ($\chi^2(2) = 1.52, p > .05$) alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında da anlamlı fark bulunmamaktadır.

Lise son sınıf öğrencilerin eğitim alanlarını seçme nedenlerine göre MKE'den aldıkları toplam ve alt boyut puanlarına uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre öğrencilerin alan seçme nedenlerine göre sadece toplam puanları ($U = 5103.50, p < 0.05$)

arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İçsel çatışma ($U = 5282,50, p > 0.05$), kendini yeterince tanımama ($U = 5446,50, p > 0.05$), meslek ve alan bilgisi eksikliği ($U = 5495,50, p > 0.05$), meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ($U = 5362,50, p > 0.05$) ve dışsal çatışma ($U = 5394,50, p > 0.05$) alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Toplam puanlara göre sıra ortalamaları dikkate alındığında ilgisi dışındaki nedenlerle alanını seçen öğrencilerin (222, 14), ilgileri doğrultusunda alan seçen öğrencilere (182,33) oranla daha fazla mesleki kararsızlık yaşadıkları görülmektedir. Tablo 3'te lise son sınıf öğrencilerinin erteleme düzeylerine göre Mesleki Karar Envanterinden aldıkları toplam ve alt boyut puanlarına uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Akademik Erteleme Düzeylerine Göre Mesleki Karar Envanteri'nden Aldıkları Toplam ve Alt Boyut Puanlarına Uygulanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler		N	Sıra ortalaması	sd	Ki kare	p	Anlamlı fark
MKToplam	A.Düşük	69	146,92	2	,001**	13,82	A-C
	B.Orta	243	190,82				A-B
	C.Yüksek	60	214,51				
İÇ	A.Düşük	69	158,06	2	,051	5,94	
	B.Orta	243	192,82				
	C.Yüksek	60	193,62				
KYT	A.Düşük	69	151,14	2	,001**	13,37	A-C
	B.Orta	243	188,27				A-B
	C.Yüksek	60	219,98				B-C
MABE	A.Düşük	69	148,40	2	,001**	13,92	A-B
	B.Orta	243	189,64				A-C
	C.Yüksek	60	217,60				
MSİAOİ	A.Düşük	69	154,30	2	,012*	8,83	A-B
	B.Orta	243	190,64				A-C
	C.Yüksek	60	206,75				
DÇ	A.Düşük	69	164,89	2	4,32	,115	
	B.Orta	243	193,87				
	C.Yüksek	60	181,49				

* $p < .05$; ** $p < .01$

İÇ: içsel çatışmalar; KYT: kendini yeterince tanımama; MABE: Meslek ve alan bilgisi eksikliği, MSİAOİ: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, DÇ: Dışsal Çatışmalar.

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğrencilerin MKE’den aldıkları toplam puanlar akademik erteleme düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir ($\chi^2 (2) = 13.82, p <.01$). Gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak amacıyla gruplara ikili olarak Mann Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre ve akademik erteleme düzeyi orta olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre mesleki kararsızlıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alt boyutlar açısından bakıldığında öğrencilerin MKE’nin kendini yeterince tanımama alt boyutundan aldıkları puanlar akademik erteleme düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. ($\chi^2 (2)= 13.37, p <.01$). Gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi orta ve düşük olan öğrencilere göre ve akademik erteleme düzeyi orta olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre kendilerini yeterince tanımama durumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

Akademik erteleme düzeylerine bağlı olarak meslek ve alan bilgisi eksikliği alt boyutundan aldıkları puanlar açısından öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($\chi^2 (2)= 13.92, p <.01$). Gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılan Mann Whitney U testinden elde edilen bulgulara göre akademik erteleme düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre mesleki alan bilgi eksikliğinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin MKE’nin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar akademik erteleme düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir ($\chi^2 (2)=8.83, p<.05$). Gruplar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılan Mann Whitney U testinden elde edilen bulgulara göre akademik erteleme düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların MKE’nin içsel çatışmalar alt boyutu ($\chi^2 (2)=5.94, p >.05$) ve dışsal çatışmalar alt boyutlarından ($\chi^2 (2)=4.32, p >.05$) aldıkları puanlar, akademik erteleme düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Bu durumda öğrencilerin

akademik erteleme düzeylerine göre mesleki kararlarla ilgili iç ve dış çatışma yaşamaları farklılaşmamaktadır.

Akademik erteleme ile ilgili elde edilen bulgular öğrencilerin Mesleki Karar Envanterinden ve Akademik Erteleme Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında korelasyonun olabileceğini düşündürmektedir. Bu amaçla Tablo 4’de lise son sınıf öğrencilerinin MKE’den aldıkları toplam ve alt boyut puanları ile Akademik Erteleme Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında hesaplanan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Akademik Erteleme Ölçeğinden Aldıkları Puanları ile Mesleki Karar Envanteri’nin Toplam ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Korelasyonları

	1	2	3	4	5	6	7
1. Acad. Procrastination	1	,23**	,14*	,18**	,21**	,23**	,06
2. CI Total		1					
3. IC			1				
4. LSK				1			
5. LOFK					1		
6. IBCC						1	
7. EC							1

* $p < .05$; ** $p < .01$,

İÇ: içsel çatışmalar; KYT: kendini yeterince tanımama; MABE: Meslek ve alan bilgisi eksikliği, MSİAOİ: Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, DÇ: Dışsal Çatışmalar

Tartışma

Araştırmanın ilk bulgusuna göre cinsiyetler arasında, MKE’den aldıkları puanlar açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin sıra ortalamaları mesleki kararsızlık düzeylerinin neredeyse aynı olduğu göstermektedir. Bu bulgunun alan yazındaki (Akkoç, 2012a; Akkoç, 2012b; Çınar, 2011; Harman, 2017; Hartman, Jenkins, Fuqua ve Sutherland, 1987; Watson ve Stead, 1994; Wilson, 2000 Yılmaz 2019) yaptıkları araştırmalar ile uyduğu görülmektedir. Öte yandan bu bulgunun alanyazındaki (Bacanlı, 2012; Bacanlı, Eşici ve Özünlü 2013, Karaca 2013; Öztemel, 2012; Yaman, 2014) bazı araştırmalardan elde edilen bulgular ile uyummadığı görülmektedir. Alanyazında mesleki

bazı kavramların cinsiyet değişkenine göre değiştiğini gösteren bazı araştırmalar mevcuttur. Örneğin mesleki olgunluk ile ilgili yapılan araştırmaların bazılarında cinsiyet değişkeni ile anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Akıntuğ ve Birol, 2011; Kutlu, 2012; Orhan ve Aydın, 2011; Orhan ve Ültanır, 2011; Sahraç, 2000; Sürücü, 2005; Ulaş ve Yıldırım, 2015; Ürün, 2010). Bunun yanında cinsiyet değişkeni ile kariyer denetim odağı ile yapılan araştırmalarda da anlamlı farklılıklar bulunmuştur. (Perry, Liu ve Griffey, 2011; Seymenler ve Siyez, 2016; Şeker, 2013; Yılmaz, 2019) Cinsiyet ile belirtilen mesleki değişkenler arasında anlamlı farklılıkların bulunmuş olması cinsiyete göre mesleki kararsızlığın değişebileceğini düşündürmüştü. Cinsiyet ile mesleki kararsızlık arasında anlamlı farklılığın bulunmaması, kız ve erkek öğrencilerin meslek seçimi ve mesleki gelişim görevlerini yerine getirme yönünde benzer sınırlılıklarının olduğu, bu durumda mesleki kararsızlık düzeylerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasına neden olduğu düşünülebilir. Ayrıca elde edilen bu bulgu araştırma örnekleminde yer alan öğrencilerin Anadolu liselerine sınav sonucunda yerleşmeleri ve bu başarılarını öğrenimleri boyunca sürdürerek, cinsiyetten bağımsız olarak yüksek prestijli mesleklere yönelmeyi planladıkları ve benzer düzeyde kariyer kararsızlığı yaşadıkları biçiminde yorumlanabilir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu, öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlarla mesleki kararsızlıkları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmamasıdır. Bu bulgudan hareketle araştırma örnekleminde yer alan sayısal, eşit ağırlıklı ve dil alanlarından öğrencilerin öğrenim alanları ne olursa olsun yaşadıkları mesleki kararsızlıklarının benzer olduğu görülmektedir. Alan değişkeninin lise öğrenimi sırasında üniversite eğitimini düşünenler için çok belirleyici bir unsur olması (Şengün, 2013), ayrıca alan değişkeni ile mesleki kararsızlık arasında anlamlı bir farklılığın (Yıldırım, 2015) olması nedeniyle bu değişken araştırmaya dahil edilmişti. Yıldırım'ın (2015) söz konusu çalışmasında çok kararsızlık yaşayan öğrencilerin sözel alandaki öğrenciler olması, bu araştırmada ise sözel alandan öğrencinin olmaması nedeniyle bu bulgu elde edilmiş olabilir. Çalışmaya katılan öğrencilerin alanlarını isteyerek tercih ettikleri gözönüne alındığında, alanlar arasında mesleki kararsızlığın farklılaşmaması anlaşılabilir görünmektedir. Bireylerin kariyer ilgileri ve seçimleri ile ilgili kuramsal çerçeve sağlayan Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı'na göre bireylerin kariyer ilgilerini, özyeterlik ve sonuç beklentileri biçimlendirmektedir (Lent, Brown ve Hackett, 1994; Lent ve Brown, 2006). Mesleki karar verebilme, bireyin meslek kararı vermede gerekli olan kendini değerlendirme, geleceğe yönelik plan yapma, hedef belirleme gibi görevleri başarıyla yerine getireceğine inancı şeklinde tanımlanmaktadır

(Taylor ve Betz, 1983). Elde edilen bu bulgu ile öğrenciler hangi alanda öğrenim görürse görsün, mesleki karar vermede benzer deneyimler yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonucu Ogutu, Odera ve Maragia'nın (2017) lise son sınıf öğrencilerin özyeterlilikleriyle kariyer kararsızlıkları arasında ilişki olduğu saptayan çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre öğrencilerin öğrenim gördükleri alanı kendi ilgilerine dayanarak seçenlerin mesleki kararsızlık toplam puanları başka nedenlerle seçenlere göre daha düşüktür. Bu durum eğitim gördüğü alanı kendi isteği doğrultusunda seçenlerin daha az mesleki kararsızlık yaşadıklarını göstermektedir. Ancak öğrencilerin alanı tercih nedenleriyle ölçeğin içsel çatışma, kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ve dışsal çatışma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, Hamamcı ve Çoban (2007)'ın öğrencilerin mesleki kararsızlıklarının kendilerini yeterince tanımadan, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmayarak, akılcı olmayan düşüncelerle yaptıkları seçimlerden kaynaklandığını gösteren araştırma bulgusuyla örtüşmektedir. Ayrıca Öksüz (2001)'ün yaptığı çalışmada da öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanımadan yapmış oldukları alan seçimlerinin mesleki kararsızlığı arttırdığı yönündeki sonucu ile de uyumaktadır. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramına göre bireylerin kariyer gelişimleri sırasındaki algıladıkları kariyer destekleri veya kariyer engelleri onların öz-yetkinlik ve sonuç beklentilerini etkilemekte ve sonuç olarak onların mesleki ilgilerini üzerinde rol oynamaktadır (Brown ve Lent, 1996). Buradan hareketle, araştırma örneklemindeki öğrencilerin, karşılaştıkları çeşitli kariyer desteklerinin, ilgilerini dikkate almalarına yardımcı olduğu ve öğrenim görmeyi tercih ettikleri alanın mesleki kararlarını olumlu etkilediği; ilgileri dışındaki nedenlerle tercih yapanların ise karşılaştıkları kariyer engellerinin, ilgilerini gözardı etmelerine neden olduğu bunun da kararsızlığa etki ettiği düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu farklı akademik erteleme düzeylerine sahip öğrencilerin mesleki kararsızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanları ile kendini yeterince tanımama, meslek ve alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar alt boyutlarından aldıkları puanlarının farklılaştığı doğrultusundadır. Bunun yanında farklı akademik erteleme düzeyleri olan öğrencilerin içsel çatışma ve dışsal çatışma alt boyutlarından aldıkları puanlar farklılaşmamaktadır. Alanyazında akademik erteleme ile mesleki kararsızlık ve alt boyutları olan kendini yeterince tanımama ve meslek ve alan bilgi eksikliği arasındaki anlamlı farklılığı destekleyecek bir bulguya rastlanamamıştır. Fakat elde

edilen bu bulgunun, Uzun Özer (2009)'in karar verme güçlüğüne, akademik erteleme nedenlerinden biri olarak çıktığı araştırma sonucuyla uyduğu görülmektedir. Ayrıca kararsızlık gösteren bireylerin savunucu ve kaçınmacı yaklaşımlar göstererek erteleme davranışı gösterdikleri sonucu ortaya koyan araştırmalar ile uyumaktadır (Deveci, 2011; Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Bulgulara göre akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi orta ve düşük olan öğrencilere göre mesleki kararsızlık puanlarının daha yüksek olması, yüksek düzeyde akademik erteleme davranışı gösteren öğrencilerin meslek seçimi gibi zorlu bir süreçte daha fazla kararsızlık yaşadıkları ile açıklanabilir. Meslek seçimi süreci içinde, mesleki gelişim görevleri yerine getirildiği takdirde mesleklerle ilgili doğru kararlar alınabildiği ileri sürülmektedir (Crites, 1969; Luzzo, 1999). Bu bulguya göre akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin meslek seçimi konusunda çeşitli mesleki gelişim görevlerini yerine getirmekte zorlandıkları düşünülebilir.

Akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi orta ve düşük olan öğrencilere göre ve akademik erteleme orta olan öğrencilerin, akademik erteleme düşük olan öğrencilere göre kendilerini yeterince tanımama alt boyut puanlarını daha yüksektir. Carney ve Wells (1995) karar verme sürecini birbiriyle ilişkili yedi evre olarak tanımlamış ve bu evrelerden ikincisini 'Kendini değerlendirme' olarak adlandırmıştır. Bu evreye göre kendini değerlendirme, kendini tanımayı içermektedir. Araştırmacılar kendini tanımada sorun yaşayan bireylerin ilgi, yetenek, değerlerinin yeterince farkında olmadıklarını ve mesleki açıdan isteklerinin ne olduğu ve isteklerine uygun hangi becerilerin gerektiği yönünde bilgilerinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin orta ve düşük olanlara göre ve akademik erteleme orta olan öğrencilerin, akademik erteleme düşük olan öğrencilere göre ilgi, yetenek ve değerlerinin farkındalığı konusunda sınırlılıklar yaşadıkları düşünülebilir. Bunun yanında mesleki açıdan isteklerinin belirginleşmesi için çeşitli girişimlerde bulunmakta zorlandıkları da düşünülebilir. Alanyazında mesleki açıdan kendini tanıma ile ilişkilendirilen bazı değişkenlerin olduğu görülmektedir. Paloş ve Drobot (2010), aile ilgisi ve beklentisinin artması, bireyin kendini daha iyi tanımasına olumlu etkisi olduğunu belirtirken; Şenyiğit (2015) araştırmasında, öğrencilerin özsaygısı ve aile özsaygısı arttıkça, kendini tanıma düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen araştırma sonuçları dikkate alındığında, akademik erteleme düzeyi yüksek olan öğrencilerin, özsaygıları konusunda sınırlılıkları olabileceği ve düşük düzeyde aile ilgisine sahip oldukları da düşünülebilir.

Akademik erteleme düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin, akademik erteleme düzeyi düşük olan öğrencilere göre mesleki alan bilgi eksikliği puanları daha yüksektir. Meslek seçim sürecinin, öğrencilerin mesleki alan bilgisini kazanma ve mesleki alanlar ile meslekler konusunda yeterince araştırma yapma gibi süreklilik gerektiren bir süreçtir (Bandura, Barbaranelli, Capara ve Pastorelli, 2001). Akademik ertelemesi orta ve yüksek olan öğrencilerin bu görevleri yerine getirme konusunda sınırlılıklar yaşadıklarını düşünülmektedir.

Akademik erteleme düzeyleri farklı olan öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki anlamlı farklılık, akademik erteleme düzeyi orta ve yüksek olan öğrencilerin akademik ertelemesi düşük olan öğrencilere göre meslek seçiminde akılcı olmayan inançlara daha fazla sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Haycock (1993), genel erteleme davranışının, Solomon ve Rothblum (1984) ise akademik ertelemenin akılcı olmayan inançlar ile ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Bu araştırmalar dikkate alındığında, akademik erteleme davranışı gösteren öğrencilerin zaman, dikkat ve ilgi gerektiren meslek seçim sürecini akılcı olmayan inançlarla geçirdikleri düşünülebilir.

Bu bulgulardan hareketle akademik erteleme davranışı gösteren öğrencilerin, gelecekte için büyük önem taşıyan meslek seçiminde, kendilerini ve mesleklerini tanıma yolunda yapmaları gereken görevleri erteledikleri ve bu yüzden mesleki kararsızlık yaşadıkları düşünülebilir. Kandemir (2010), akademik erteleme davranışı gösteren öğrencilerin farklılıklarını araştırdığı çalışmasında, öğrencilerin kişilik özelliklerinin, başarı yönelimlerinin, akademik öz yeterlilik inançlarının ve benlik saygılarının farklı düzeylerde olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiye dayanarak araştırmada orta ve yüksek düzeyde akademik erteleme yapan öğrencilerin, bu davranış ve özelliklerini, meslek seçim sürecinde de gösterdikleri, bu yüzden de mesleki kararsızlık yaşadıkları düşünülebilir.

Bunun yanında farklı akademik erteleme düzeyleri olan öğrencilerin içsel çatışma ve dışsal çatışma alt boyutlarından aldıkları puanlar farklılaşmamaktadır. Çakır (2003), meslek seçim süreci içinde, öğrencilerin bazı çelişkili durumlar, olumsuz duygu ve düşünceler yaşamalarının kararsızlığa neden olduğunu belirtmiştir. Bu bulgudan hareketle de akademik erteleme düzeyi hangi düzeyde olursa olsun, öğrencilerin meslek kararı konusunda benzer çelişkili durumlar ve olumsuz duygu ve düşünceler yaşadıkları düşünülebilir. Çakır (2003), mesleki karar verme sürecinde olan bireylerin yakın çevrelerinin istekleriyle, kendi istek ve gereksinimlerini uzlaştıramama durumunu dışsal çatışma olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama

doğrultusunda akademik erteleme düzeyleri hangi ölçüde olursa olsun öğrencilerin, karar verme sürecinde kendilerinden istenen istek ve beklentilerle kendi isteklerini uzlaştıramadıkları düşünülebilir.

Araştırmanın son bulgusu lise son sınıf öğrencilerinin mesleki karar envanteri toplam puanı ve dışsal çatışma haricindeki alt boyutlarından elde edilen puanlar ile akademik erteleme puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara göre akademik erteleme arttıkça mesleki kararsızlığın arttığı ya da akademik erteleme azaldıkça mesleki kararsızlığın da azaldığı anlaşılmaktadır. Daha önceki bulguda tartışıldığı gibi kararsızlık gösteren bireylerin daha fazla erteleme davranışı gösterdiklerine ilişkin araştırma bulguları (Afzal ve Jami, 2018; Deveci, 2011; Gati, Krausz ve Osipow, 1996; Haycock, 1993; Uzun Özer, 2009) bulunan korelasyonları destekleyici görünmektedir. Bunun yanında akademik erteleme ile aile, okul ve arkadaş baskısı olarak karakterize edilen dışsal çatışma alt boyutuyla anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alanlarına, alan tercihi nedenlerine, farklı düzeylerdeki akademik erteleme davranışına göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara dayalı olarak lise son sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarıyla başedebilmeleri için okul psikolojik danışma servislerinde yapılabileceklerle ilişkin bazı önerilerin sunulabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar grup rehberliği programlarının mesleki kararsızlığını azalttığını göstermektedir (Çakır, 2003; Doğan, 2010; Kırdök, 2010; Şeker ve Kaya, 2019). Ayrıca Hamamcı ve Hamurlu (2005), mesleki rehberlik hizmeti alan öğrencilerin, karar verme güçlüklerinin, bu hizmeti almayan öğrencilere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuçlara dayanarak mesleki kararsızlık yaşayan öğrencilerin, ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde alanlarını seçmelerine yardımcı olmak amacıyla, okul psikolojik danışmanları tarafından verilen mesleki rehberlik çalışmalarının ve eğitimlerin artırılması oldukça faydalı olabilir. Ayrıca düzenlenen kariyer günleri, sohbet oturumları gibi faaliyetlerde, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleğini seçmiş ve başarılarla imza atmış kişilerle bir araya getirilmeleri kariyer kararsızlıklarının azaltmada işe yarayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu yüksek düzeyde akademik erteleme davranışı gösteren öğrencilerin daha fazla mesleki kararsızlık yaşadıkları ve mesleki kararsızlığın alt boyutları açısından kendilerini yeterince tanımadıkları, meslek ve alan bilgilerinin eksik olduğu ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlara sahip oldukları

bulgusudur. Bu sonuçlara dayanarak, öğrencilerin akademik erteleme davranışlarının, meslek kararsızlığa olumsuz katkısının farkında olmalarını sağlayacak çeşitli grup etkinlikleri planlanabilir. Bu grup etkinlikleri akademik erteleme davranışı içinde yer alan mükemmeliyetçilik, başarısızlık korkusu, zaman yönetimi gibi kavramların erteleme davranışına neden olduğu ve mesleki gelişim görevlerini yerine getirmede de sorunlara yol açtığı yönünde farkındalık oluşturacak şekilde planlanabilir. Ayrıca grup etkinliklerinde ortaya çıkabilecek eksikliklerin giderildiği psikoeğitim materyalleri hazırlanarak gönüllü lise öğrencilerine bu eğitimler uygulanabilir. Okullarda öğrencilerin etkili kariyer kararları almalarını destekleyen önleyici hizmetlerin sunulması kritiktir. Bu nedenle akademik erteleme davranışı ile mesleki kararsızlığın alt boyutları arasında bulunan ilişkiye dayanarak, okul psikolojik danışmanlarının aileleri, öğretmenleri ve öğrencileri akademik erteleme davranışının etkileri konusunda bilgilendirmeleri, onlara ertelemeyle başa çıkma yollarını öğretmeleri önemli görünmektedir.

Bu araştırmanın sınırlılıklarından biri, örneklemin sadece Anadolu lisesindeki öğrencilerden oluşmasıdır. Ülkemizde Anadolu Lisesi dışından birçok okul türü mevcuttur. Diğer okul türleriyle yapılacak araştırmalar ile mesleki kararsızlık kavramı daha ayrıntılı olarak anlaşılabilir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı İstanbul'daki tek bir ilçede yapılmış olmasıdır. Araştırmanın diğer il ve ilçeleri içine alacak şekilde genişletilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, araştırmaların yapıldığı okullarda sözel alanı seçen öğrencilerin olmamasıdır.

Kaynakça

- Ackerman, D.S. (2005). My instructor made me do it: Task characteristics of procrastination. *Journal of Marketing Education*, 27, 5-13.
- Afzal, S. & Jami, H. (2018). Prevalence of academic procrastination and reasons for academic procrastination in university students. *Journal of Behavioral Sciences*, 28, 51-69.
- Akkoç, F. (2012a). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının sosyo-demografik faktörlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 215-233.
- Akkoç, F. (2012b). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Akıntuğ, Y. ve Birol, C. (2011). The comparative analysis of high school students towards vocational maturity levels and decision making. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 1-12.
- Amir, T., Gati, I. & Kleiman, T. (2008). Understanding and interpreting career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment* 16 , 281-309
- Aydemir, L. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimindeki kararsızlıklarına etki eden faktörler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 651-664
- Aydoğan, D. (2008). *Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, durumluk kaygı ve özyeterliliği ile açıklanabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 86-95.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü M.B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 198-211
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. & Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child Development*, 72, 187-206.

- Balkıs, M. (2007). The Relationships between student teachers procrastination behaviors and decision making styles. *Pamukkale University Journal of Faculty of Education*, 1, 67-83.
- Balkıs, M. (2013). Academic procrastination, academic life satisfaction and academic achievement: The mediation role of rational beliefs about studying. *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 13, 57-74.
- Balkıs, M., Duru, E., ve Buluş, M. (2013). Analysis of the relation between academic procrastination, academic rational/irrational beliefs, time preferences to study for exams, and academic achievement: A structural model. *European Journal of Psychology of Education*, 28, 825-839.
- Bańka, A., & Hauziński, A. (2015). Decisional procrastination of school-to-work transition: Personality correlates of career indecision. *Polish Psychological Bulletin*, 46, 34–44, doi: 10.1515/ppb-2015-0004
- Berdan, İ.E. (2008). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve öğrencilerin yeteneklerinin alan ve meslek seçimine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beyhan, A. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin alan tercihlerinin incelenmesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Brown, S. & Lent, R. A (1996). Social cognitive framework for career choice counseling. *Career Development Quarterly*, 44, 354–366.
- Brownlow, S., & Reasinger, R, D. (2000). Putting off until tomorrow what is better done today: Academic procrastination as a function of motivation toward college work. *Journal of Social Behavior & Personality*, 15, 15–35.
- Carney, C., & Wells, C. (1995) *Discover the career within you*. New York: Brook/Cole Publishing Company.
- Chissom, B. & Iran Nejad, A. (1992). Development of an instrument to assess learning strategies. *Psychological Reports*, 71, 1001-1002.
- Crana, C., & Turda, S. (2015). The connection between the level of career indecision and the perceived self-efficacy on the career decision-making among teenagers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 209, 154 – 160

- Crites, J. O. (1969). *Vocational psychology: The study of vocational behavior and development*. New York: Mc Graw-Hill.
- Cozby, P.C. (2009). *Methods in behavioral research* (10 th ed.). New York, McGraw-Hill.
- Çakıcı, D. Ç. (2003). *Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakır, M. A. (2003). *Mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 1-14.
- Çınar, Ç. (2011). *Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Day, V., Mensink, D., & O’Sullivan, M. (2000). Patterns of academic procrastination. *Journal of College Reading and Learning*, 30, 120–134.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Díaz-Morales, J. F., Cohen, J. R., & Ferrari, J. R. (2008). An integrated view of personality styles related to avoidant procrastination. *Personality and Individual Differences*, 45, 554-558.
- Dietz, F., Hofer, M. & Fries, S. (2007). Individual values, learning routines and academic procrastination. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 893–906.
- Di Fabio, A., Palazzeschi, L., Asulin-Peretz, L., & Gati, I. (2013). Career indecision versus indecisiveness associations with personality traits and emotional intelligence. *Journal of Career Assessment*, 21, 42-56.
- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Düşmez, İ. (2013). *Akılcı duygusal davranışçı yaklaşıma dayalı akademik erteleme davranışını önleme eğitim programının üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışları üzerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Eerde, V.W. (2003). A meta-analytically derived nomological network of procrastination. *Personality and Individual Differences*, 3, 1401–1418.
- Ellis, A., & Knaus, W. J. (1977). *Overcoming procrastination*. New York: Signet Books.
- Esen, B. Çelikkaleli, Ö. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal yetkinlik düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 37-49.
- Ferrari, J. R., Johnson, J. L., & McCown, W. G. (1995). *Procrastination and task avoidance: Theory, research, and treatment*. Springer Science & Business Media
- Ferrari, J. R., O’Callaghan, J., & Newbegin, I. (2005). Prevalence of procrastination in the United States, United Kingdom, and Australia: Arousal and avoidance delays among adults. *North American Journal of Psychology*, 7, 1-6.
- Ferrari, J. R., Crum, K. P., & Pardo, M. A. (2018). Decisional procrastination: Assessing characterological and contextual variables around indecision. *Current Psychology*, 37, 436,440
- Franziska, D., Manfred, H., & Stefan, F. (2007). Individual values, learning routines and academic procrastination. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 893-906.
- Fritzsche, B. A., Young, B. R., & Hickson, K. C. (2003). Individual differences in academic procrastination tendency and writing success. *Personality and Individual Differences*, 35, 1549-1557.
- Gati, I., Krausz, M. & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.
- Gati, I., & Saka, N. (2001). High school students career related decision making difficulties. *Journal of Counseling and Development*, 79, 331-341.
- Gay, L.R., Mills, G.E., & Airasian, P. (2010). *Educational research: Competencies for analysis and applications* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill – Pearson.

- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2006). High school students' career decision-making process: Development and validation of the study choice task inventory. *Journal of Career Assessment, 14*, 449- 471.
- Gordon, V. N. (2007). *The undecided college students: An academic and career advising challenge* (3rd ed.). Springfield, IL: Charles C Thomas.
- Hamamcı, Z. ve Hamurlu, M. K. (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*, 55-69.
- Hamamcı, Z. ve Esen Çoban, A. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*, 31-42.
- Haycock, L. A. (1993). *The cognitive mediation of procrastination. An investigation of the relationship between procrastination and self- efficiency beliefs*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of Minnesota at Twin Cities.
- Harman, E. (2017). *Lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Hartman, B. W., Jenkins, S.J., Fuqua, D.R., & Sutherland, V. E. (1987). An analysis of gender differences in the factors structure of the career decision scale. *Educational and Psychological Measurement, 47* 1093- 1106.
- Horstman, J. (2017). *Comparing career decision self-efficacy among high school students. (Electronic Thesis or Dissertation)*. [Available online at: <https://etd.ohiolink.edu>], Retrieved from 02.02.2020
- Kandemir, M. (2010). *Akademik erteleme davranışı açıklayıcı bir model*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kandemir, M. (2012). Öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının, kaygı, başarısızlık korkusu, benlik saygısı ve başarı amaçları ile açıklanması. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 2*, 81-88.
- Karaca, O. (2013). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin mesleki karar verme zorluklarının farklı değişkenlerce incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. & Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 213-331.
- Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kutlu, M. (2012). Anadolu ve genel lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 23-41.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lauderdale, S.,A. (2017). *Evaluating the distinction between aversive indecisiveness and procrastination: Relationships with anxiety, anxiety vulnerability, and personality*. Traits. Texas A&M University-Commerce, Commerce, TX.
- Lauderdale, S. A., Martin, K. J., & Moore, J. (2019). Aversive indecisiveness predicts risks for and symptoms of anxiety and depression over avoidant indecisiveness. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 37, 62–83.
- Lee, E. (2005). The relationship of motivation and flow experience to aca-demic procrastination in university students. *Journal of Genetic Psychology*, 166, 5-14.
- Lent, R. W. & Brown, S. D. (2006). On conceptualizing and assessing social cognitive constructs in career research: A measurement guide. *Journal of Career Assessment*, 14, 12-35.
- Lent, R. W, Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79-122. doi: 10.1006/jvbe. 1994.1027
- Luzzo, D. A. (1999). Identifying the career decision-making needs of nontraditional college students. *Journal of Counseling & Development*, 77. 135-141.
- McCown, W., Petzel, T. & Rupert, P. (1987). An experimental study of some hypothesized behaviors and personality variables of college student procrastinators. *Personality and Individual Differences*, 8, 781-786.

- Milgram, N. A. (1991). *Procrastination encyclopedia of human biology*. New York, Academic Pres.
- Milgram, N. A., Gehrman, T., & Keinan, G. (1992). Procrastination and emotional upset: A typological model. *Personality and Individual Differences, 13*, 1307-1313.
- Milgram, N, Mey-Tal, G. & Levison, Y. (1998). Procrastination, generalized or specific, in college students and their parents. *Personality and Individual Differences, 25*, 297-316.
- Namlu, A.G. (2004). Bilişötesi öğrenme stratejileri ölçme aracının geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi, 2*, 123-136.
- Ogutu, J.P., Odera, P. & Maragia, S.N. (2017). Self-Efficacy as a predictor of career decision making among secondary school students in busia county Kenya. *Journal of Education and Practice, 8*, 20-29.
- Orhan, A. A., (2011). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile karar verme stratejileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Orhan, A. A. ve Ültanır, E. (2011). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*, 43-55.
- Öksüz, H. (2001). *Kariyer grup rehberliğinin lise öğrencilerinin ilgi ve yeteneklerine uygun alan seçmelerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*, 459-477.
- Öztemel, K., (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*, 241-257.
- Özyürek, R. (2011). Sosyal bilişsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya*. (s. 220-268). Ankara: Pegem A.
- Paloş, R., & Drobot L.(2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2*, 3407-3411

- Peterson, W. G., Sampson, J.P. Saunders, D. E & Reardon, R. C. (2000). Relation of depression and dysfunctional career thinking to career indecision. *Journal of Vocational Behaviour*, 56, 288-298
- Perry, J. C., Liu, X. & Griffin, G. C. (2011). The career locus of control scale for adolescents: Further evidence of validity in the United States. *Journal of Career Development*, 38, 167-185.
- Rothblum, E. D., Solomon, L. J., & Murakami, J. (1986). Affective, cognitive, and behavioral differences between high and low procrastinators. *Journal of Counseling Psychology*, 33, 387-394.
- Sahraç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Senecal, C., Koestner, R., & Vallerand, R. J. (1995). Self-regulation and academic procrastination. *The Journal of Social Psychology*, 135, 607-619.
- Seymenler, S. ve Siyez, D. M. (2016). Lise öğrencilerinde kariyer denetim odağını yordayıcı değişkenler olarak toplumsal cinsiyet ve ebeveyne bağlanma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 5, 286-300.
- Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin*, 133, 65-94.
- Saddler, C. D., & Sacks, L.A. (1993). Multidimensional perfectionism and academic procrastination: Relationships with depression in university students. *Psychological Reports*, 73, 863-871.
- Solomon, L. J. & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 503-509.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sweitzer, N.G. (1999). *"Fiddle-dee-dee, I'll think about it tomorrow": Overcoming academic procrastination in higher education*. M.A.Thesis, Biola University: The Faculty of the Department of Education.

- Şeker, G. (2013). *Lise öğrencilerinde meslek karar verme yetkinliği ve kariyer denetim odağının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şeker, G. ve Kaya, A. (2019). Mesleki karar verme programının onuncu sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeyleri üzerinde etkililiğinin sınanması. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 457-476.
- Şengün, G. (2013). *Lise öğrencilerinin alan seçimini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şenyiğit, K., (2015). *Meslek lisesi öğrencilerinin benlik algısı ve mesleki karar verme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Hakkâri – Yüksekova örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sharma, M., & Kaur, G. (2011). Gender differences in procrastination and academic stress among adolescents. *Indian Journal of Social Science Researches*, 8, 122-127.
- Taylor, K. M. and Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 22, 63-81.
- Tice, D. M., & Baumeister, R. F. (1997). Longitudinal study of procrastination, performance, stress, and health: The costs and benefits of dawdling. *Psychological Science*, 8, 454-458.
- Toprakyan, S. (2016). *Lise son sınıf öğrencilerinin anne baba tutumları ile akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (2019). *YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler* [Çevrim-içi: <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/sayisabilgiler06082019.pdf>], Erişim tarihi: 02.06.2020.
- Ugurlu, C.T. (2013). Effects of decision making styles of school administrators on general procrastination behaviors. *Eğitim Araştırmaları Eurasian Journal of Educational Research*, 51, 253-272.

Ulaş, Ö., ve Yıldırım, İ. (2015). Lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 151-165.

Uzun Özer, B. (2009). Bir grup lise öğrencisinde akademik erteleme davranışı: Sıklığı, olası nedenleri ve umudun rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 12-19.

Ürün, E. (2010). *Lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Wang, Z. & Englander, F. (2010). A cross-disciplinary perspective on explaining student performance in introductory statistics. what is the relative impact of procrastination? *College Student Journal*, 44, 458-471.

Watson, M. B. & Stead, G. B. (1994). Longitudinal study of career decidedness among white South African high school students. *Journal of Vocational Behaviour*, 45, 261-269.

Watson, M. & Patton, W. (2003). *Career decisional states of Australian and South African high school students*. [Available online at: <https://www.researchgate.net>] Retrieved 28.01.2020

Wilson, L. M. (2000). *The relationship between parental attachment, career decision-making self-efficacy, gender, race and career indecision*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, The Florida State University

Yaman, Y. D. (2014). *A study on career indecision of 11th and 12th grade students: Testing gender, career beliefs, academic self-efficacy and problem solving skills through path analysis*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yatgın, S. (2014). *Lise öğrencilerinde akademik ertelemenin algılanan anne baba tutumlarına göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya

Yıldırım, A. (2015.) *Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Konya

Yılmaz, N. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

A, Güneş ve F, Korkut Owen / *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 499-529, 2021 529
Yükseköğretim Kurulu (2018). *Yükseköğretim kurulu tercih anketi*. [Çevrim-içi:
http://cdn.hitit.edu.tr/hitit/files/48557_1811182218898.pdf], Erişim tarihi: 02.06.2020.